

Pensioner og disponibel indkomst i ADAM

Resumé:

Virkningen på disponibel indkomst af at øge pensionsindbetalingerne undersøges. Det fremgår bla., at virkningen på disponibel indkomst vil være afhængig af, hvor pensionskassen institutionelt er placeret, dvs. privat eller offentlig. Det fremgår også, lidt overraskende, at virkningen på disponibel indkomst af at øge indbetalingerne til offentlige fonde afhænger af typen af indbetaling. Endelig ser virkningen på disponibel indkomst af at øge tjenestemandspensioner, ikke ud til at have den rigtige effekt.

---

hco04697.wp

Nøgleord: pensionsindbetalinger, forbrugsvirkning

Modelgruppepapirer er interne arbejdsrapporter. De konklusioner, der drages i papirerne, er ikke endelige og kan være ændret inden opstillingen af nye modelversioner. Det henstilles derfor, at der kun citeres fra modelgruppepapirerne efter aftale med Danmarks Statistik.

Indledning.

Papiret redegør for, hvordan de forskellige pensionsordninger i ADAM påvirker den forbrugsbestemmende indkomst og formue. Fokus i papiret er udelukkende på pensionernes betydning for modelegenskaberne; det diskuteres ikke, om de anvendte data er tilstrækkelige eller dækkende.

1. Disponibel indkomst og pensioner

I ADAM er der tre typer af pensionskasser: De private pensionskasser og livsforsikringsselskaber (fx. DJØF pensions indbetalinger), de offentlige fonde (ATP og arbejdsløshedsforsikring) og tjenestemandspensionerne. I det følgende redegøres for virkningen af de forskellige ordninger på disponibel indkomst.

I tabel 1 nedenfor er vist førsteårs effekterne på disponibel indkomst, *Yd9*, i ADAM når hhv. nettoindbetalingerne og formueafkast forøges med 1 mio.¹ Da ændringerne i nettoindbetalingerne også påvirker løn- og skatterelationer, har jeg fundet de endelige effekter på disponibel indkomst ved diverse j-leds justeringer med eksogeniseret forbrug mv. Dette skulle gerne give de rent definitionsmæssige sammenhænge af ændringer i nettoindbetalinger og formueafkast. Variablerne, jeg har brugt som nettoindbetalinger og formueafkast er:

Saso Obligatoriske bidrag til sociale ordninger ialt.
Topk Nettoindbetalinger til pensionskasser
Topl Nettoindbetalinger til livsforsikringsselskaber
Tifpn Livsforsikringsselskaber og pensions kassers renteindtægt, netto
Tifoi Sociale kasser og fondes renteindtægter
Typri Tjenestemandspensioner²

Det bemærkes at modstykket til pensions indbetalingerne, *Typri* og *Saso* er overførslerne, *Typr*.

---

¹Beregningerne er oprindelig foretaget på ADAM Marts 1995. Modelversionerne ADAM Marts 1995 og ADAM Maj98, skulle dog ikke være videre forskellige mht. behandlingen af pensionsindbetalinger.

²Denne størrelse er imputeret af nationalregnskabet, hvor den tillægges de offentlige lønninger, *Ywo*. Ideen er, at værdien af forøget pensionsanciennitet for tjenestemænd i virkeligheden bør tillægges den udbetalte løn. Dette beløb er *Typri*. Det opfattes til gengæld som umiddelbart indbetalt "bidrag til sociale ordninger" og indgår derfor også i *Taoi*, således at det hverken påvirker den disponible løn eller offentlige saldo. Udgifterne til tjenestemandspensionerne indgår som almindelig social ydelse i *Ty*. Der opbygges ikke en fond til betaling af tjenestemandspensionerne, men man kunne i princippet imputere en.

Tabel 1. Effekt på disponibel indkomst (*Yd9*) i ADAM af en stigning i pensionsindbetalinger og formueafkast med 1 mio.³

	<i>Nettoindbetalinger</i>	<i>Formueafkast</i>
<i>Livsforsikringsselskaber</i>	0	0
<i>Private pensionskasser</i>	0.5	0
<i>Offentlige fonde, ATP mv.¹</i>	0(-0.5)	0
<i>Offentlige fonde, A-kasser</i>	-0.5	0
<i>Tjenestemandspension²</i>	-0.5	-

Fodnote 1: Tallet i parentes, for Offentlige fonde (ATP mv.), angiver effekten på disponibel indkomst, når lønsummen antages eksogen. For de øvrige pensionsordninger er effekterne på disponibel indkomst ens med hhv. eksogen og endogen lønsum.

Fodnote 2: Det kræver betydelig abstraktionsevne at forestille sig *Typri* som et egentligt "håndtag".

I NR betragtes nettoindbetalingerne til offentlige ordninger og private pensionsselskaber som hhv. en skat og som frivillig opsparing. På den baggrund kan både nettoindbetalingerne til de private pensionsselskaber og offentlige fonde, siges at have en lidt mystisk effekt på disponibel indkomst i ADAM. For private pensionsselskaber burde effekten på disponibel indkomst af en stigning i nettoindbetalingerne nok være 0 men er 0.5.⁴ Forklaringen på denne effekt er at indbetalinger til private pensionsselskaber kan fradrages i skattepligtig indkomst; modstykket er dog her at den opbyggede pensionsformue beskattes, jf. tabel 2 nedenfor. For de offentlige fonde burde effekten på disponibel indkomst af en stigning i nettoindbetalingerne nok være -1 men er enten -0.5, jf. skattefradraget nævnt ovenfor, eller 0 fordi indbetalingerne har en effekt på lønsummen. Endelig er effekten på disponibel indkomst af en stigning i tjenestemandspensionerne ikke 0 som man burde forvente ifølge NR, men -0.5 idet tjenestemandspensionerne ikke optræder eksplicit i ADAMs ligning for offentlig lønsummen.

Det bemærkes, at når formueafkastet i pensionsselskaberne ikke påvirker disponibel indkomst er det fordi pensionsformuen indgår i den forbrugsbestemmende formue, jf. tabel 2 nedenfor.

De enkelte effekter gennemgås i detaljer i det følgende.

³Effekterne er beregnet på banken lang94 i 1994.

⁴Hvis (frivillig) opsparing i private fonde på den anden side generelt opfattes som skattebegunstiget, er en positiv effekt på disponibel indkomst vel ikke urimelig, omend den vistnok er vel stor.

For private pensionselskaber og livsforsikringselskaber kan ændringen i nettoindbetalingerne til pensionskasserne gennemføres ved at forøge *Topk*. *Topk* påvirker ikke disponibel indkomst og virker kun indirekte på denne ved, at de direkte skatter falder med ca. 0.5 gange forøgelsen af *Topk*, således at den disponible indkomst forøges tilsvarende. En forøgelse af nettoindbetalingerne til livsforsikringselskaberne, *Topl*, har ingen effekt på disponibel indkomst, da *Topl* hverken indgår i disponibel indkomst eller i de direkte skatter.

Formueafkast kan ændres ved at forøge *Tifpn*. Dette rejser det interessante spørgsmål om, hvilken sektor, der betaler denne forøgelse. Svaret må være afgørende for effekten. Her antages forøgelsen af *Tifpn* at skyldes forøgede nettorenter fra udlandet. I så fald vil der ikke være nogen effekt på disponibel indkomst, da denne hverken omfatter udlandets eller pensionskassernes renter. I modsætning til tilfældet under offentlige fonde (se nedenfor) sker der dog det, at realrenteafgiften, *Sdr*, forøges, og som følge heraf forøges de direkte skatter *Sd*. Da *Sdr* ikke fratrækkes disponibel, er der ingen samlet effekt på disponibel indkomst.

For offentlige fonde vil effekten på disponibel indkomst afhænge af, hvilken type af bidrag der øges. De obligatoriske bidrag, *Saso*, består af følgende:⁵

<i>Saqw</i>	Sociale bidrag til ATP og lønmodtagers garantifond
<i>Saqp</i>	Sociale bidrag fra arbejdsgivere til invalideforsikring og arbejdsløshedsforsikring
<i>Safm</i>	Sociale bidrag fra medlemmer til arbejdsløshedsforsikring
<i>Sasr</i>	Øvrige bidrag til sociale ordninger

ATP mv. (Saqw og Saqp)

Ændringen i nettoindbetalingerne er her gennemført ved at forøge *Saqw*. Effekten er, at disponibel indkomst falder pga. ændringen i *Saso*, obligatoriske bidrag til soc. ordninger ialt, men samtidig overvæltet *Saqw* øjeblikkelig og fuldt ud i lønsummen *Yw* (via *lnak1*, der er gennemsnitlig timeløn for arbejdere med tillæg af bidrag til sociale ordninger), således at nettoeffekten på disponibel indkomst er lig 0. Da lønsum og obligatorisk bidrag ændres med samme beløb er skatterne, *Sd*, ligeledes omtrent uændrede.⁶

Den umiddelbare lønreaktion kan måske betegnes som en modelteknisk finesse.

---

⁵I *Saso* findes også en udgået variabel *Saqo*, Sociale bidrag til ATP fra offentlige arbejdsgivere.

⁶Effekterne på restindkomsten, *Ydr9*, i disponibel indkomst er der af hensyn til overskueligheden set bort fra. En forøgelse af *Saqp* eller *Saqw* vil nemlig øge lønomkostningerne og derved give anledning til faktorsubstitution, prisforøgelser mv. Såvidt jeg kan anslå vil disponibel restindkomst dog kun falde med ca. 0.15 gange forøgelsen af *Saqp* eller *Saqw* (restindkomsten vil dog falde ca. 0.3 gange forøgelsen af *Saqp* eller *Saqw*, men disponibel restindkomst består af et fordelt lag i restindkomsten, der kun slår igennem første år med 0.53).

Det bemærkes, at hvis lønsummen i stedet antages eksogen, vil forøgelsen af indbetalinger til ATP mv. virke på disponibel indkomst på samme måde som tjenestemandspensioner og som a-kasser, jf. også tabel 1.

*A-kasser (Safm)*⁷

Her er ændringen i nettoindbetalingerne gennemført ved at forøge *Safm*, bidraget til a-kasser. Effekten er, at disponibel indkomst falder tilsvarende, hvilket dog delvis opvejes af, at skatterne falder med ca. 0.5 gange *Safm*, idet *Safm* også fratrækkes i den skattepligtige indkomst.

Formueafkast i offentlige fonde kan ændres ved at forøge *Tifoi*. Som i tilfældet med afkast af private ordninger vil effekten på disponibel indkomst være afhængig af, hvilken sektor der betaler de større renter. Der er her antaget, at forøgelsen af *Tifoi* skyldes forøgede nettorenter fra udlandet. Der er derfor ingen effekt over nettorenterne til disponibel indkomst (fordi pensionsformueafkast generelt ikke direkte indgår i disponibel indkomst).

For tjenestemandspensionerne kan ændringen i "nettoindbetalingerne" gennemføres ved at øge *Typri*. Den disponible indkomst falder tilsvarende, da *Typri* fratrækkes i disponibel indkomst. Effekten må betegnes som en finesse og skyldes, at *Typri* ikke indgår i bestemmelsen af *Ywo* i modellen, hvilket den burde. De direkte skatter falder med ca. 0.5 gange forøgelsen af *Typri*; dette følger af at *Typri* også fratrækkes lønsummen ved beregning af de direkte skatter (både kildeskatten *Sdk* og bruttoskatten, *Sda*, falder). Dette må vist også betegnes som en finesse. Nettoeffekten på disponibel indkomst bliver derfor, et fald på ca. 0.5 gange forøgelsen af *Typri*.⁸ Hvis *Typri* lægges ind i *Ywo*-ligningen, vil effekten i stedet blive 0 over hele linien.

Når formueafkastet i pensionsselskaberne ikke påvirker disponibel indkomst, er det som nævnt fordi pensionsformuen indgår i den forbrugsbestemmende formue, jf. tabel 2 nedenfor.

---

⁷Den resterende variabel, *Sasr*, er en residual post uden betydning: i 1996 var *Sasr* 3 mio. kr sammenlignet med *Saso* der var 16423 mio. kr. Det skal dog nævnes at *Sasr* i modelleringen ikke virker som *Safm*, idet *Sasr* indgår i hverken løn eller skatterelationer, en forøgelse af *Sasr* vil derfor reducere disponibel indkomst med samme beløb.

⁸Pensionsudbetalingerne, *Typri*, virker på samme måde (når vi ser bort fra fortegnet) på disponibel indkomst som indbetalingerne, *Typri* og *Saso* (justeringen kan laves ved at øge *ktyp1* og dermed *Typri* og *Typs*).

Tabel 2. Effekt på forbrugsbestemmende formue (*Wcp5*) i ADAM af en stigning i pensionsformuen på 1 mio.

<i>Forsikringsselskaber og Pensionskasser</i>	0.6
<i>Offentlige fonde, ATP mv.</i>	0.6
<i>Offentlige fonde, A-kasser</i>	0.6
<i>Tjenestemandspension</i>	–

Tankegangen er konsistent med, at forbrugsfunktionen er formuleret ud fra livscykelhypotesen, hvor det generelt opfattes som en dobbeltregning at lade både formueafkast og formue være forbrugsbestemmende.

Afslutningsvis skal nævnes at man i SMEC har valgt en alternativ måde at modellere pensionernes forbrugsvirkning. I SMEC har nettoindbetalingerne hverken for private pensionselskaber eller offentlige fonde effekt på disponibel indkomst (og dermed forbrugsvirkning). Formueafkast i offentlige fonde og private pensionselskaber har en positiv forbrugseffekt; til gengæld er pensionsformuen ikke forbrugsbestemmende, jf. bilag 1.

2. Modelleringen i ADAM og datakonstruktionen i NR.

Jeg har fundet nogle små særheder i ADAM's modellering af pensioner, bla. som den kommer til udtryk i ligningen for disponibel indkomst, sammenlignet med NR's datakonstruktion.⁹

Tjenestemandspensioner (*Typr*)

I NRs definition af disponibel indkomst (for den ikke-finansielle private sektor) indgår *Typr* i lønsummen, men bliver til gengæld fratrukket som socialt bidrag og påvirker derfor ikke den private sektors disponible indkomst. I ADAM's ligning for disponibel indkomst bliver *Typr* også fratrukket lønsummen, *Yw*. Derimod optræder *Typr* ikke, heller ikke indirekte, i ligningen for lønsummen, *Ywo*; Datamæssigt opfanges *Typr* derfor i den generelle lønsats for offentligt ansatte, *lohk1*. Når *Typr* ikke optræder i ligningen for *Ywo* er det iflg. PUD fordi variabelen ikke bliver betragtet som en politik-variabel.¹⁰ Men da *Typr*

⁹Se evt. også modelgruppepapir "Disponibel indkomst i ADAM og Nationalregnskabet" HCO 30/3 1994.

¹⁰I modellen modelleres *Typr* som k -faktor på $Typr (= Typrd \cdot pty)$, og afhænger derfor bla. af *pty*, indeks til regulering af overførselsindkomster, der potentielt er en politik-variabel.

er endogen i modellen virker det mere korrekt at lade denne optræde eksplicit i ligningen for *Ywo*.

Obligatoriske bidrag til sociale ordninger ialt (*Saso*)

I NRs definition af disponibel indkomst behandles *Saso* helt parallelt med *Typri*, jf. ovenfor. I ADAM bliver *Saso* også fratrukket disponibel indkomst. Det er dog kun en del af *Saso* (*Saqw*, *Saqp* og *Saqo*), der eksplicit indgår i ligningen for lønsummen (via *lnak1*). Når *Safm*, sociale bidrag fra medlemmer til arbejdsløshedsforsikring, ikke indgår i ligningen for lønsummen, skyldes det iflg. PUD at *Safm* er indregnet i *lna* og derfor ikke skal medtages en gang til ved bestemmelsen af lønsummerne. Man skal her være opmærksom på den forskellige virkning af komponenterne i *Saso* ved eventuelle politik-eksperimenter, jf. tabel 1, som skyldes at (*Saso-Safm*) blot overvælttes i lønomkostningerne som tillæg til *lna*, mens *Safm* indgår i *lna* og derfor ikke betyder noget for omkostningerne; den bliver fratrukket i den udbetalte løn.

Indbetalinger til private pensionselskaber (*Topk*)

I NRs definition af disponibel indkomst (for den ikke-finansielle private sektor) fratrækkes nettoindbetalingerne til de private pensionselskaber i disponibel indkomst, og indbetalinger indgår i lønsummen.¹¹ Dog er konstruktionen i NR den, at nettoindbetalingerne bagefter tillægges husholdningernes opsparing, således at denne er upåvirket mht. ind- og udbetalinger fra pensionskasser. Opsparingen i pensionskasser opfattes således i NR som frivillig, og udbetalingerne er bare hævet opsparing. I ADAM indgår nettoindbetalingerne, *Topk*, i overensstemmelse hermed hverken i ligningen for disponibel indkomst eller lønsum. Den indgår dog, som nævnt i afsnit 1, i skattebestemmelsen og har derfor virkning på disponibel indkomst.

Formueafkast i private pensionselskaber (*Timph*)

I NRs definition af disponibel indkomst for husholdningerne tillægges de imputerede renter af forsikringstekniske reserver, der bla. indeholder formueafkast i de private pensionselskaber, idet pensionsformuerne betragtes som værende ejet af husholdningerne¹². I ADAM indgår disse imputerede

---

¹¹Der er dog en ikke ubetydelig forskel i de anvendte data for nettoindbetalinger til private pensionselskaber i ADAM og NR jf. også førnævnte modelgruppepapir HCO 30/4 1994 s.8.

¹²Forskellen mellem *Timph* og variabelen der i ADAM anvendes som formueafkast i livsforsikring og pensionskasser, *Tifpn*, er ikke helt klar. NR. variabelen indeholder bla. skadesforsikringselskaberne endvidere indeholder variabelen kun formueafkast af husholdningernes pensionsformue og ikke af livsforsikringselskaberne og pensionskassernes egenkapital.

renter slet ikke i disponibel indkomst. Forrentning af pensionsformuen har i ADAM alene forbrugsvirkning gennem formuen, sammenlign i øvrigt tabellerne 1 og 2.

3. Konklusion

Principielt må det være et empirisk spørgsmål om førsteårseffekterne af nettoindbetalingerne til de private pensionsselskaber skal være forskellig fra førsteårseffekterne af indbetalinger til offentlige fonde. Dette vil efterfølgende blive taget op. Man kan stille spørgsmålstegn ved det hensigtsmæssige i at forskellig typer af pensionsindbetalinger til de offentlige fonde har forskellig virkning på disponibel indkomst, afhængig af om pensionsindbetalingen optræder i ADAMs ligninger for lønsum eller ej. Endelig ser det ud til at ligningen for offentlig lønsum fremover skal omformuleres således at tjenestemandspensionerne eksplicit optræder.

Bilag 1. Pensionernes virkning i SMEC

Tabel 1. Effekt på disponibel indkomst i SMEC af en stigning i pensionsindbetalinger og formueafkast.

	<i>Nettoindbetalinger</i>	<i>Formueafkast</i>
<i>Forsikringsselskaber og Pensionskasser</i>	0	0.5
<i>Offentlige fonde,</i>	0	0.5

Anm. Baseret på notat fra 1/9-1994 af Bertil From, DØRS. Effekterne er (vistnok) beregnet under antagelse om en eksogen lønsum.

Tabel 2. Effekt på forbrugsbestemmende formue i SMEC af en stigning i pensionsformuen.

<i>Forsikringsselskaber og Pensionskasser</i>	0
<i>Offentlige fonde</i>	0